

זכויות אדם מבראשית ועד הכרזת העצמאות: דף מקורות

צפינו בסרטון שהכיר לנו את המושג "זכויות אדם". למה בעצם יש זכויות לאנשים? מה הרעיון שעומד בבסיס הזכויות הללו? ומניין הגיע הרעיון הזה? בעזרת המקורות שלפניכם תנסו להבין טוב יותר את המושג "זכויות אדם". למדו את המקורות בעזרת השאלות המנחות והשלימו את המשימה שבסוף העמוד. המקורות מסודרים לפי סדר כרונולוגי (מהישן עד החדש) ולקוחים מהתרבות היהודית והעולמית.

1. בראשית פרק א פסוק כז

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם.

הסברים:

צֶלֶם – דמות. הפירוש המקובל הוא לא שהאדם דומה פיזית לדמות של אלוהים, אלא שהוא קרוב במאפייניו לאלוהים – יש לו יכולת לחשיבה הגיונית, הבנה מוסרית, ויכולת בחירה בין טוב ורע.

שאלות לתשומת לב:

- לפי הפסוק, מה מבדיל בני אדם מבעלי חיים?
- האם הפסוק מדבר על כל בני אדם או רק על בני אדם מעם מסוים או מדת מסוימת?
- לפי הגישה בפסוק, האדם נברא בצלם אלוהים. אם כן, כיצד ראוי להתייחס לבני אדם?

שאלת כתיבה:

הסבירו במשפט אחד כיצד אפשר לקשר בין הפסוק הזה ובין הרעיון שלכל בני האדם יש זכויות:

2. הצהרת העצמאות של ארצות הברית (ארצות הברית, 1776)

אנו סבורים שאמיתות אלה ברורות מאלהן, שכל בני האדם נבראו שווים, ובוראם העניק להם זכויות שאין ליטול מהם, ביניהן: חיים, חירות והחתיירה אחר האושר. כדי להבטיח זכויות אלה מוקמות בקרב בני האדם ממשלות, השואבות את סמכויותיהן הצודקות מהסכמתם של הנשלטים.

הסברים:

אמיתות – קביעות שהן אמת.

כל בני האדם נבראו שווים – אין בן אדם אחד שנוולד עם יותר חשיבות מאדם אחר.

זכויות שאין ליטול מהם – זכויות שאסור לפגוע בהן.

החתיירה אחר האושר – הזכות של כל אדם לפעול כדי שחיייו יהיו טובים יותר (מבלי לפגוע באחרים).

השואבות את סמכויותיהן הצודקות מהסכמתם של הנשלטים – הסמכות של הממשלות נובעת מכך שהאזרחים הסכימו לתת לממשלות את הסמכויות הללו.

שאלות לתשומת לב:

- לפי ההכרזה, האם מגיע יחס שונה לאדם שנולד למשפחה עשירה לעומת אדם שנולד למשפחה ענייה (או: למישהו ששייך לעם אחד לעומת מישהו ששייך לעם אחר; או לגבר לעומת אישה)?
- לפי ההצהרה, מי העניק את הזכויות לבני האדם? איזה מקור שלמדתם לפני כן מחזק זאת?
- מדוע מנסחי ההכרזה סבורים "שאמיתות אלה ברורות מאליהן"? האם גם לדעתכם הן ברורות מאליהן? מדוע?

שאלת כתיבה:

הסבירן במשפט אחד מהו התפקיד של ממשלות לפי הכרזת העצמאות של ארצות הברית:

3. ההכרזה לכל באי העולם בדבר זכויות האדם (1948)

כל בני אדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם. כולם חוננו בתבונה ובמצפון, לפיכך חובה עליהם לנהוג איש ברעהו ברוח של אחווה.
כל אדם זכאי לזכויות ולחירויות שנקבעו בהכרזה זו ללא אפליה כלשהי מטעמי גזע, צבע, מין, לשון, דת, דעה פוליטית או דעה בבעיות אחרות, בגלל מוצא לאומי או חברתי, קניין, לידה או מעמד אחר.

הסברים:

שווים בערכם – אין בן אדם שיותר חשוב מבני אדם אחרים [זה כמובן לא אומר שאין בני אדם שממלאים תפקידים יותר חשובים מאחרים, אבל כבני אדם הם אינם יותר חשובים מאחרים].
חוננו בתבונה ובמצפון – יש להם היכולת להבין דברים באופן רציונלי ולהבחין בין טוב ורע.
אפליה – התנהגות שונה לרעה כלפי אדם או קבוצה באופן שאינו ענייני.

שאלות לתשומת לב:

- לפי הטקסט הזה, מדוע אנשים צריכים לנהוג באופן מוסרי זה כלפי זה? במה זה שונה מטקסטים קודמים שראינו?
- האם לדעתכם אפשר היה לומר גם על בעלי חיים "חוננו בתבונה ובמצפון" באופן זהה לבני אדם? מדוע?
- ההכרזה הזאת אומצה על ידי האו"ם, וזו הייתה הפעם הראשונה שמדינות העולם החליטו יחד לאמץ מסמך עקרונות של זכויות אדם. במה שונה הכרזה של ארגון בין-לאומי מהכרזות של מדינות בודדות (כמו הכרזת העצמאות של ארה"ב)?

שאלת כתיבה:

הטקסט הזה נכתב בעקבות השואה ומלחמת העולם השנייה. מה יש בטקסט שלדעתכם מושפע מהשואה?

---

4. הכרזת העצמאות של מדינת ישראל (1948)

מְדִינַת יִשְׂרָאֵל [...] תִּהְיֶה מְשֻׁתָּתָה עַל יְסוּדוֹת הַחֵרוּת, הַצֶּדֶק וְהַשְּׁלוֹם לְאוֹר חַזוֹנָם שֶׁל נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל; תִּקְיָם שְׁוִיּוֹן זְכוּיּוֹת חִבְרָתִי וּמְדִינִי גָמוּר לְכָל אֲזָרְחֵיהָ בְּלִי הַבְּדֵל דָּת, גֹּזַע וּמִיּוֹן; תִּבְטֵיחַ חֻפְּשׁ דָּת, מִצְפּוֹן, לְשׁוֹן, חֲנוּךְ וְתִרְבוּת; תִּשְׁמַר עַל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁל כָּל הַדְּתוֹת וְתִהְיֶה נְאֻמָּה לְעִקְרוֹנוֹתֶיהָ שֶׁל מְגַלַּת הָאֱמוּנוֹת הַמְּאֻחָדוֹת.

הסברים:

מְשֻׁתָּתָה – מבוססת.
 חַזוֹנָם שֶׁל נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל – הנבואות בתנ"ך המדברות על מימוש ערכי הצדק והשלום.
 שְׁוִיּוֹן זְכוּיּוֹת [...] גָמוּר – שוויון מוחלט בכל הזכויות בין כלל האזרחים והאזרחיות.
 שְׁוִיּוֹן זְכוּיּוֹת חִבְרָתִי – שוויון בקבלת שירותים חברתיים, כמו חינוך, בריאות ותחבורה.
 שְׁוִיּוֹן זְכוּיּוֹת מְדִינִי – שוויון בזכות לבחור ולהיבחר למוסדות המדינה.
 עִקְרוֹנוֹתֶיהָ שֶׁל מְגַלַּת הָאֱמוּנוֹת הַמְּאֻחָדוֹת – העקרונות שנקבעו כשהוקם ארגון האומות המאוחדות (האו"ם) אחרי מלחמת העולם השנייה, לגבי היחסים בין מדינות ולגבי היחס של כל מדינה לאזרחיה ולתושביה.

שאלות לתשומת לב:

- אילו עקרונות יש בהכרזת העצמאות שדומים לעקרונות של ההכרזה לכל באי העולם בדבר זכויות האדם (מקור 5)?
- לפי הכרזת העצמאות, האם מותר להפלות בין אזרחים יהודים לאזרחים ערבים?
- אילו מקומות בישראל קדושים לדתות שונות? כיצד על מדינת ישראל לפעול כדי לשמור על המקומות הללו?

שאלת כתיבה:

חשבו על משהו שטעון שיפור לדעתכם במימוש ערכי הצדק, השוויון או החופש במדינת ישראל (למשל בתחומים כמו בריאות, חינוך, דיור, הצבעה לכנסת ועוד). כתבו על כך בשני משפטים: במשפט הראשון נסחו את הבעיה, ובמשפט השני הציעו הצעה לשיפור המצב:

משימת סיכום החברותא:

סכמו באמצעות משפט אחד או איור את התהליך שאתם מזהים מהמקור הראשון ועד המקור האחרון.